

# Les fonts del Montseny vallesà

El Projecte Fonts del Montseny identifica i estudia vuit centenars de fonts de la Reserva de la Biosfera del Montseny, de les que més de 300 es situen al Vallés Oriental

---

Text: Oscar Farrerons Vidal

Fotografies: Adrià Corella Moragas

Una font representa posar l'aigua a l'abast de tothom, significa la socialització d'un recurs imprescindible per la vida, ja sigui una surgència natural d'aigua, o arranjada per la mà de l'home. Es sabut que les fonts al Montseny són nombroses, però el que ha portat a terme el "Projecte Fonts del Montseny" en els darrers anys és identificar quantes n'hi ha, en quines condicions, enumerar les coordenades d'on són ubicades, descriure el seu estat de manteniment, el tipus d'aigua que brolla del seu manantial, i en general estudiar tot allò relacionat en cada una de les fonts.

El gran divulgador Martí Boada va escriure al 2003 que podria haver-hi al Montseny cap a sis centenars de manantials <sup>1</sup>. També hi ha llistats de fonts de diferents associacions locals com Amics de les fonts de Viladrau <sup>2</sup> o Vadefonts d'Aiguafreda <sup>3</sup>. Des de Projecte Fonts del Montseny hem identificat quasi 850 fonts entre els divuit pobles que formen la Reserva de la Biosfera del Montseny. Totes han estat posicionades a googlemaps [Projecte Fonts del Montseny](#) amb les seves coordenades GPS i un resum de la seva informació. El projecte d'Oscar Farrerons i Adrià Corella inclou visitar les fonts, comprendre el lloc, escriure una fitxa de cada brollador amb la situació, l'estat, la manera d'arribar-hi, les llegendes i històries de la font i del lloc, i fer un conjunt de fotografies de cada una d'elles.

---

<sup>1</sup> 111 Fonts del Montseny..., p. 9.

<sup>2</sup> <https://fontsdeviladrau.jimdo.com/>

<sup>3</sup> <https://www.facebook.com/LEsFontsDAiguafreda/>

## **El Montseny vallesà**

El parc natural del Montseny va ser aprovat al 1977, i un any més tard la Reserva de la Biosfera del Montseny. La Reserva ocupa 550 km<sup>2</sup>, comprnent la pràctica totalitat dels termes municipals que formen part del parc natural. D'aquests divuit municipis, onze pertanyen al Vallès Oriental, tres a Osona, i quatre a la Selva. Els onze municipis vallesans sumen 257 Km<sup>2</sup>, i en ells s'hi hem identificat 356 fonts (a hores d'ara), el que representa un 47% del territori i un 42% de les fonts de la Reserva de la Biosfera del Montseny. Queda demostrat que les fonts són un gran patrimoni natural, històric i cultural del Montseny en general i del Montseny vallesà en particular. Val a dir però, que el veritable encant de les fonts del Montseny no és tant el seu nombre elevat, sinó la variades que són. Hi ha fonts a gran altitud, i altres són a tocar les lleres; n'hi ha d'urbanes, d'agradoses, d'humitoses, generoses, romàntiques... Algunes estan perdudes, altres mig amagades. Hi ha fonts històriques, algunes són portentoses i presumides, i per contra d'altres són ben senzilles i vergonyoses. N'hi ha de captivadores, de juganeres, de misterioses...

## **Les fonts antigues**

La relació del Montseny amb l'aigua ve de molt antic. Els primers assentaments humans es relacionen amb la presència d'aigua com a element del tot necessari per a garantir la subsistència. En el món antic l'ocupació de noves terres aptes pel conreu al Montseny suposà també la recerca i localització d'aigua. Amb la romanització els nous assentaments en viles, entre els segles III i I aC, es situaren a les planes que voregen el Montseny, prop de les vies de comunicació, a peu de rius i fonts, com la font dels [Enamorats](#) (41.7817, 2.2473) d'Aiguafreda, situada prop d'un mil·liari romà.

En la cultura antiga, les fonts eren llocs sagrats i espais de salut. Aquesta bondat de les aigües era conseqüència de mites lligats als seus orígens. Les surgències naturals entre roques i naixements de rius es convertiren en santuaris de nimfes en el món antic. Les deus amb dolls abundants com la font [d'en Vinyes](#) (41.7932, 2.2918) del Tagamanent estan relacionats amb aquestes llegendes. En el Montseny vallesà, aquestes fonts antigues es situen als bassals del massís, allà

on el poblament es va estabilitzar a partir de la romanització, potser com la font de [Can Cortina](#) (41.7231, 2.5217) a Gualba.



[Foto 1. Font de Can Cortina \(Gualba\)](#)

## Ocupació humana i fonts

Des de fa més de mil anys, la presència humana i les deus d'aigua del Montseny mantenen una relació intrínseca. El recurs de l'aigua corrent ha condicionat des de temps immemorials la ubicació del poblament. Podem trobar una font prop de cada masia, com la font de [Can Viader Vell](#) (41.75057, 2.51183) a Gualba o la font de [Bellver](#) (41.7472, 2.3046) a Tagamanent. Al Montseny la majoria d'esglésies i ermites tenen a prop un doll d'aigua, com la font de [l'Abadessa](#) (41.7885, 2.2576) a tocar Aiguafreda de Dalt. Trobem fonts als caminois que menaven a nuclis de població, camins de carboners i bosquerols, com la font del [Burro](#) (41.7586, 2.4692) de Fogars de Montclús. Les fonts sempre han anat paral·leles a l'ocupació i explotació humana de la muntanya, com a element indestruïble de la relació de l'home amb el medi.

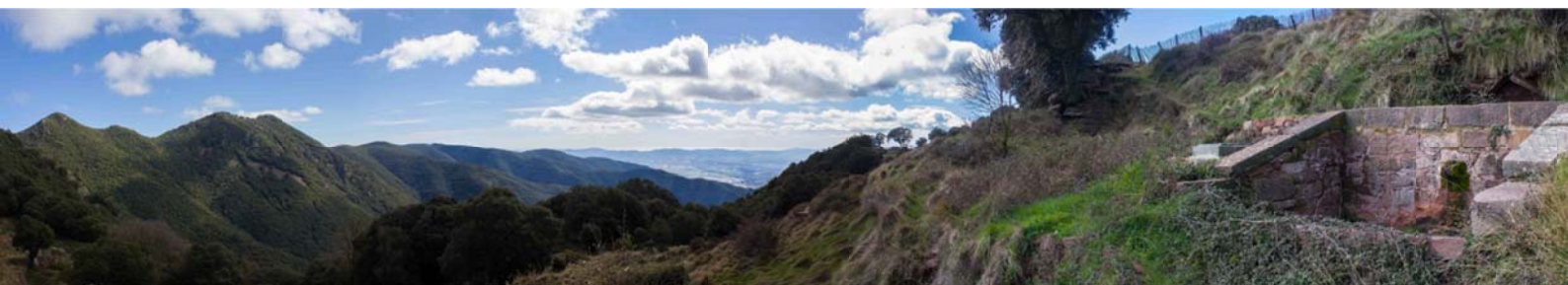


Foto 2. Font del Bellver (Tagamanent)

## Les fonts i l'imaginari

Més enllà del patrimoni material, les fonts i la puresa de la seves aigües formen part de la nostra pròpia identitat cultural, en forma de llegendes o mites. Les creences a l'entorn de les fonts al Montseny consideren que és de mal averany rentar-se els peus a les fonts, com també que si s'escopia a una font aquesta aigua es tornava beneïda pel dimoni. Per Sant Joan les fades d'aigua surten esperitades i amb els seus cants sedueixen als bons homes de la muntanya. Les contalles ens expliquen la bondat de les aigües de les fonts, potser com a la font [Monner](#) (41.7111, 2.3845) de Sant Pere de Vilamajor. O històries divertides com la font [Figuereia](#) (41.7047, 2.4412) de Sant Esteve de Palautordera (avui desapareguda), on s'explica que el rector hi enviava els escolans a buscar aigua, posant a prova la seva paciència ja que el broc era tan baix que sols hi cabia un got.

## Els primers excursionistes i estiuejants

El Montseny va seduir els primers excursionistes de la Renaixença des del darrer terç del segle XIX. Els novells muntanyencs esportius i científics provinents de la burgesia seguien les passes de la pionera guia d'Artur Osona (1879), on es dona rellevància a les fonts del Montseny "*d'aigua, abundosa, rica y fresca*".<sup>4</sup> També en Jaume Almera ens parla al 1884 de les fonts del Montseny.<sup>5</sup> Els atractius del paisatge de la muntanya feren aparèixer ben aviat hostals i fondes per allotjar aquests primers viatgers. A la vall de Santa Fe (Fogars de Montclús)

---

<sup>4</sup> *Excursió a la muntanya de Montseny per...*, p. 14.

<sup>5</sup> *Excursió al Montseny: Descripció física...*, p.151-176.



s'instaurà un dels primers centres turístics no urbans del Montseny, per a la burgesia que cercava la bondat de les aigües de les fonts de [Passavets](#) (41.7803, 2.4512) i del [Frare](#) (41.7748, 2.4599). Molts d'aquests racons i petites deus d'aigua foren adequades a l'estil de la moda arquitectònica de l'època, com la font de [Montserrat](#) (41.7234, 2.4633) de Campins, cercant l'ideari de passeig noucentista i quedant plasmades en les postals que es comerciaven com a record <sup>6</sup>, com per exemple a les fonts de [Raspall](#) (41.6799, 2.2880) i de [Can Santa Digna](#) (41.6885, 2.2871) de la Garriga.

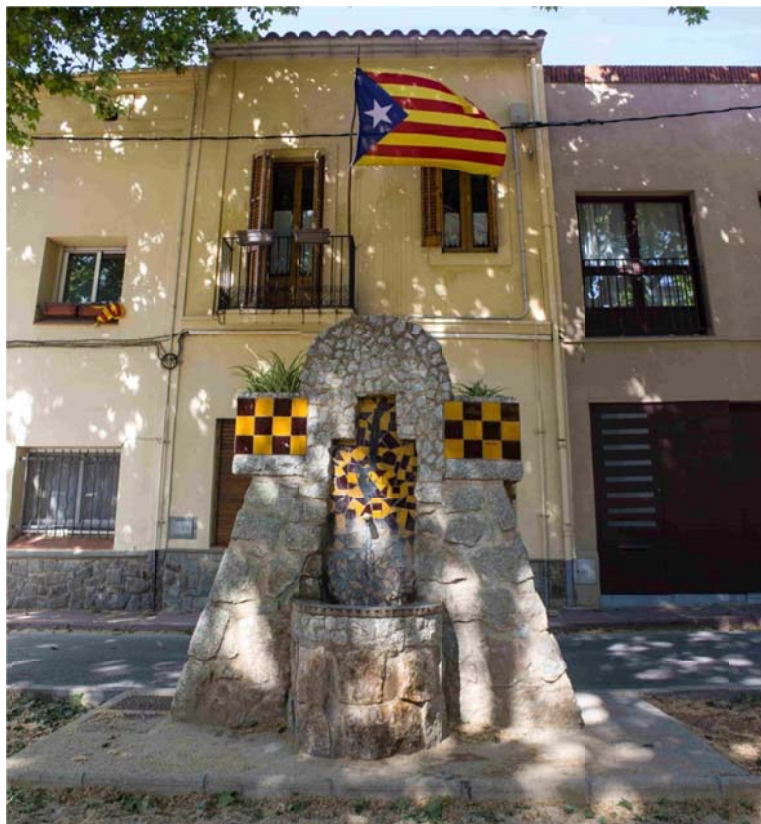


Foto 3. Font Raspall (La Garriga)

## Les fonts i la salut

A l'època grecoromana era habitual l'ús d'aigües termals però aquesta tradició s'anà perdent i no serà fins al segle XVIII en què hi hagué una recuperació del culte higiènic i medicinal de les aigües termals, moltes vegades relacionades amb les fonts, com és el cas de la font del [Pou Calent](#) (41.6835, 2.2860) de la Garriga. En els balnearis es duia una vida de repòs, d'atenció a la salut, de tertúlia i de tracte social allunyat de la vida quotidiana. Estava associat a un

---

<sup>6</sup> *Postals del Montseny 2*

prestigi cultural i social. Als anys de la Guerra Civil, alguns dels balnearis esdevingueren centres hospitalaris i d'acollida de refugiats.

Tenim constància de vàries fonts ferruginoses al Montseny, per exemple a Gualba la font del [Ferro](#) (41.7327, 2.5031) i a Fogars del Montseny la font [Ferrusa](#) (41.75789, 2.40169), però potser el municipi amb més deus d'aigua ferruginosa és Sant Pere de Vilamajor, amb fins a cinc font ferroses amb diferent toponímia, les fonts [Tosca](#) (41.7230, 2.3811), [del Sofre](#) (41.7237, 2.3809), [del Ferro](#) (41.7225, 2.3811), [Roja](#) (41.7336, 2.3760) i la desapareguda font [Ferrusa](#) (41.7189, 2.3915). Moltes de les fonts curatives foren promocionades pels mateixos metges que encomiaven la ingesta de les seves aigües. També tenien molta fama per ser bones per la salut les fonts de la vall de Santa Fe, la que tenia més bona premsa era la font [Nova](#) (41.7764, 2.4705) de 1905, on el seu pedró deia “*Font Nova y la millor*” (sic).

## Fontades i aplecs

Les fonts han estat tradicionalment espai de gaudi i trobada, doncs en les caloroses tardes d'estiu la font proporcionava un recer a l'ombra i aigua fresca als que s'hi acostaven. Des dels primers excursionistes i estiuejants del noucentisme fins a la primera meitat del segle XX la gent celebrava fontades amb esmorzars i berenars, aplecs i tornabodes de Festa Major a l'entorn de les fonts. Fonts antigues es redissenyen seguint els nous estils arquitectònics i esdevenen inspiració per a literats. Ben aviat algunes d'aquestes fonts es dedicaren a escriptors i poetes, com al municipi de Montseny la font [d'en Vila](#) (41.8039, 2.3820) dedicada a Maragall.

Menció especial mereix l'activitat d'arranjament de fonts duta a terme des de l'Aplec del Matagalls, en què cada any des del 1950 s'inaugura o es restaura una font a la muntanya.<sup>7</sup> En tenim quasi una cinquantena d'exemples repartits al voltant del Matagalls, al terme del Montseny la font de [coll Pregon](#) (41.8010, 2.3894) n'és una bona mostra. La religiositat també es manifestava a l'entorn de les fonts de camí, en els vots a Sant Marçal des del poble del Montseny les processons feien parades per esmorzar o resar prop de la font [de les Nàïades](#) (41.7869, 2.4120).

---

<sup>7</sup> *Matagalls, la Muntanya i...*, p.17-18

## Les fonts perdudes del Montseny

Encara avui dia en alguns casos les fonts són bàsiques per garantir el subministrament a petites poblacions, però en d'altres les deus d'aigua han desaparegut per l'acció humana o resten oblidades a la muntanya. De vegades les fonts es perden perquè són canalitzades cap als masos propers per aprofitar l'aigua per a les tasques agrícoles, com la font de [ca l'Oliveró](#) (41.6988, 2.2898) a la Garriga, o perquè ja no es reguen els camps que les alimentaven, com la font de [Ca l'Andreu](#) (41.7248, 2.2735) de Figaró-Montmany. Algunes fonts estan a tanta altitud que quasi no tenen recorregut subterrani, el que fa que ragin de forma discontinua i s'acabin oblidant els seus camins d'accés, com ha passat amb la font de [l'Obra](#) (41.7471, 2.2970) de Tagamanent.

## La nova indústria de l'aigua

L'home al llarg del temps ha establert una relació de domini de l'aigua, de la qual l'aprovisionament de les fonts i la seva comercialització n'és un bon exemple. La modernitat i la concentració humana a les ciutats va obrir un nou mercat per a la venda d'aigua mineral embotellada. Al massís del Montseny, des del darrer quart del segle XIX, apareix l'explotació de les fonts naturals amb les indústries embotelladores d'aigua. Una de les importants deus d'aigua embotellades prové de la font de [Sant Antoni](#) (41.7097, 2.4344) del municipi vallesà de Sant Esteve de Palautordera. L'eclosió de la indústria de l'aigua envasada al Montseny s'inicia en el darrer quart del segle XX. Segons l'Associació Catalana d'Envasadors d'Aigua el 80% de la producció a Catalunya procedeix del Montseny, on la majoria de les envasadores es concentren a la conca de la Tordera fora dels límits del parc natural.<sup>8</sup>

## Espais patrimonials a redós de les fonts

La gran majoria de fonts del Montseny són construïdes, aquestes són les més ben conservades i les més freqüentades, ja sigui per excursionistes o *garrafaires*. Cada veïnat del Montseny té les seves fonts més estimades, aquelles que representen un espai patrimonial propi i identitari. A vegades són fonts que trobem en camins històrics com la font [Borrell](#) (41.7248, 2.3803) de Sant Pere de

---

<sup>8</sup> *El Parc Natural del Montseny: anàlisi del...*, p. 30-45.



Vilamajor o la font [del Lleó](#) (41.6953, 2.3357) de Cànoves i Samalús. Altres fonts patrimonials són de caire urbà que, malgrat haver perdut la deu d'aigua natural i estar connectades a la xarxa municipal, mantenen un interès històric com la font del [Pontasco](#) (41.7707, 2.2480) d'Aiguafreda. A les places majors o als carrers principals dels pobles no hi pot faltar mai una font, a Campins la font de [Sant Joan](#) (41.7249, 2.4642) és just davant el conjunt parroquial.



Foto 4. Font Borrell (Sant Pere de Vilamajor)

## Diagnosi ambiental de les fonts del Montseny

En l'estructura geològica del Montseny hi predominen materials silicis juntament amb el granit, d'aquí ve que les aigües que hi circulen siguin poc mineralitzades en comparació amb sòls calcaris. Aquest fet, juntament amb una activitats humanes poc invasives en les àrees supraforestals, ha propiciat que en general les fonts mantinguin un estat ambiental bo, com la font de [les Acàcies](#) (41.7351, 2.3506) de Cànoves i Samalús. No obstant això, es pot observar com els dolls van minvant per disminució dels nivells dels aquífers, i a vegades costa de veure-les rajar, com la font dels [Castanyers](#) (41.7245, 2.2900) de Figaró-Montmany.



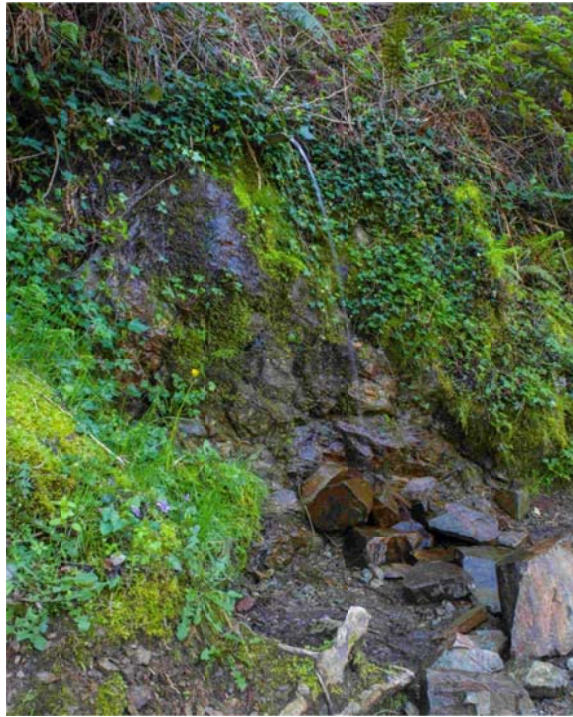


Foto 5. Font de les Acàcies (Cànoves i Samalús)

Malgrat el valor mediambiental i patrimonial intrínsec de les fonts del Montseny, no ha estat fins els darrers anys que han aparegut els primers estudis científics de diagnosi. Una primera recopilació la van realitzar J. Lopez i A. Bombi al 1992 referit a les fonts de la vall de Santa Fe.<sup>9</sup> Deu anys més tard JM. Carmona relacionà les característiques químiques de les aigües del Montseny i el seu context geològic <sup>10</sup> , i mes tard amb un equip de la Facultat de Geologia va estudiar les qualitats hidrogeoquímiques de les aigües subterrànies i superficials.<sup>11</sup> L'any 2003 Gallart desenvolupa un mètode sistemàtic d'obtenció de dades fisicoquímiques i biològiques, aplicat a fonts del Montseny per fer propostes de millora del seu estat.<sup>12</sup> Darrerament, hem estat portant a terme estudis sistemàtics dels paràmetres mineralògics de 100 fonts del Montseny nord,<sup>13</sup> i de més d'una cinquantena de fonts del Montseny oest.<sup>14</sup> Es troba a faltar un estudi d'aquests mateixos valors mineralògics de l'àmbit del Montseny al Vallés.

<sup>9</sup> *Les fonts de la vall ...*, p. 159-187.

<sup>10</sup> *Característiques químiques de les aigües subterrànies ...*, p. 105-108.

<sup>11</sup> *Característiques hidrogeoquímiques de les aigües subterrànies...*

<sup>12</sup> *Diagnosis ambiental i historicocultural de...* p. 53-57.

<sup>13</sup> *Anàlisis mineralògiques de les fonts del Montseny nord.* p. 693-719.

<sup>14</sup> *Anàlisis mineralògiques de les fonts del Montseny oest.* p. 533-555.

## Conclusions

La font fa l'aigua abastable pel consum humà. Els entorns propers a les fonts del Montseny presenten ambients naturals més o menys alterats per accions antròpiques. A les fagedes, per exemple, les fonts solen estar més integrades en el medi natural, amb espècies típiques d'entorns humits. En canvi, a les fonts amb més freqüentació els valors ambientals han estat relegats en favor de l'aprofitament antròpic. El patrimoni natural i humà de les fonts del Montseny és un clar exemple de la relació intrínseca d'ambdós factors, i al Vallés hi ha varis exemples d'això. Algunes actuacions urbanístiques o la construcció d'infraestructures han comportat la desaparició de moltes fonts històriques. Constituïen un valor que calia haver mantingut per raons culturals, però també per la càrrega simbòlica i per ser part del paisatge, en una societat actual cada vegada més urbana que necessita les fonts com element harmònic en un entorn de tranquil·litat.

Les fonts són un element del patrimoni social, cultural i natural destacat al Montseny vallesà. És per aquest motiu que cal donar-les a conèixer i s'ha de preservar la qualitat de les seves aigües, per assegurar que les properes generacions en puguin gaudir. Cal preservar la "cultura de la font": costums i hàbits que es duen a terme a redós de les fonts. L'estudi de les tradicions, les llegendes i la història permetrà afavorir la conservació d'aquestes deus d'aigua. Conservar les fonts, en la nostra societat de les presses i de l'aigua embotellada, és una feina heroica i necessària. Recuperem el gaudi de les fonts!

Més informació: [Projecte Fonts del Montseny](#)



## Bibliografia

- Albesa, C. (1996). *Postals del Montseny 2*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Almera, J. (1884). Excursió al Montseny: Descripció física de la Muntanya. *La veu del Montserrat*. Any VII. Vic.
- Associació Catalana d'Envasadors d'Aigua. *Aigües minerals de Catalunya*. <https://aiguesmineralsdecatalunya.org/> [consulta: gener 2019].
- Boada, M. (2003). Introducció. En Ll. Pagespetit (autor). *111 fonts del Montseny i molts indrets per descobrir*. Sant Vicenç de Castellet: Farell editors.
- Carmona, J.M., Font, X., Viladevall, M. (2002). *Relació entre les característiques químiques de les aigües subterrànies del Montseny i el seu context geològic*. [http://cataleg.parcs.diba.cat/documents\\_diba/p03d002.pdf](http://cataleg.parcs.diba.cat/documents_diba/p03d002.pdf) [consulta: gener 2019].
- Carmona, J. M.; Font, X; Bisbal, E.; Casas, A. (2002) “*Característiques hidrogeoquímiques de les aigües subterrànies i superficials del Montseny*”. V Trobada d'Estudiosos del Montseny. Monografies 33. Barcelona.
- Farrerons, O. (2017). *Matagalls, la Muntanya i l'Aplec*. Sant Vicenç de Castellet: Ed. Farell. Llibres de Muntanya, 48.
- Farrerons, O; Prat, F. (2017). *Anàlisis mineralògiques de les fonts del Montseny nord*. AUSA 178. Patronat d'Estudis Osonencs.
- Farrerons, O; Prat, F. (2018). *Anàlisis mineralògiques de les fonts del Montseny oest i l'alt Congost*. AUSA 180 Patronat d'Estudis Osonencs.
- Gallart, M., Jiménez, N., Montijano, V., Olivé, M., Ros, A. (2003). *Diagnosi ambiental i historicocultural de les fonts més representatives del Parc Natural del Montseny*. [http://cataleg.parcs.diba.cat/documents\\_diba/p03d098.pdf](http://cataleg.parcs.diba.cat/documents_diba/p03d098.pdf) [consulta: gener 2019].
- López Cortijo, J., Bombí, A. (1991). *Les fonts de la vall de Santa Fe*. Monografies del Montseny, 6. Viladrau: Amics del Montseny.
- Osona, A. (1879). *Excursió a la muntanya de Montseny per un propietari de la Vila de Breda*. Barcelona: Impremta Barcelonesa.